

จริยธรรมทางการแพทย์

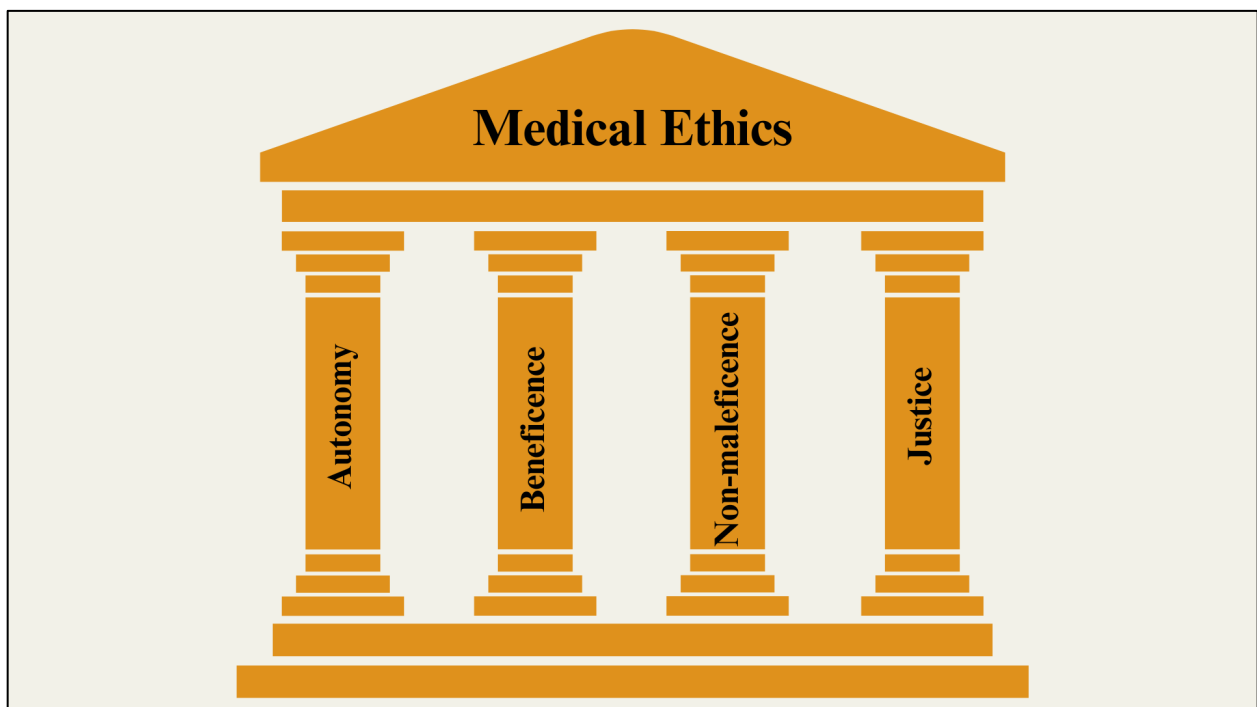
แพทย์หญิงศิดา สุริยะ

ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

หลักจริยธรรมทางการแพทย์เป็นหลักการและแนวทางที่ช่วยชี้นำแพทย์ในการตัดสินใจขณะดูแลรักษาผู้ป่วย นับเป็นเสมือนเข็มทิศช่วยนำทางสู่การแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในกระบวนการดูแลรักษา ช่วยในการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ป่วยเป็นสำคัญ และยึดมั่นในหลักจริยธรรมพื้นฐาน

หลักการสำคัญของจริยธรรมทางการแพทย์

หลักจริยธรรมทางการแพทย์ ยึดหลักการสำคัญ 4 ประการ (ภาพที่ 1) ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักการสำคัญสี่ประการของจริยธรรมทางการแพทย์

1. **หลักเอกลิทธิ/ความเป็นอิสระของบุคคล (Autonomy)** เคารพสิทธิของผู้ป่วยในการตัดสินใจเลือกแนวทางการรักษาของตนเอง แม้ผู้ให้บริการสุขภาพอาจมีความเห็นต่าง ตัวอย่างเช่นในกรณีผู้ป่วยที่มีอาการของโรคที่ซับซ้อน อาจมีทางเลือกในการรักษาหลายวิธี ซึ่งความหมายของการเคารพในการเป็นมนุษย์ แพทย์ควรต้อง

- ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอย่างครบถ้วน โดยทำการชี้แจงการวินิจฉัย ให้ข้อมูลทางเลือกในการรักษา รวมถึงความเสี่ยงและประโยชน์ต่างๆ โดยใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย
- เคารพการตัดสินใจของผู้ป่วย แม้ว่าแพทย์ผู้ให้การรักษาอาจไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของผู้ป่วย ทั้งนี้ผู้ป่วยต้องอยู่ในภาวะที่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองและไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งแพทย์จำเป็นต้องเคารพสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ป่วย

2. **หลักการรักษาประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย (Beneficence)** หลักการนี้เน้นการกระทำเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดูแลรักษา โดยแพทย์ควรทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ป่วย แนวคิดนี้สามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนี้

- ให้ความสำคัญกับสวัสดิภาพของผู้ป่วยเป็นอันดับแรก ในการดูแลรักษาผู้ป่วย แพทย์ควรพิจารณาเสมอว่าอะไรที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยให้ดีขึ้น
- พิจารณารisks และประโยชน์ในการรักษาอย่างสมดุล แพทย์ควรประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรักษา โดยทำการเปรียบเทียบกับความเสี่ยงและผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น
- เป็นผู้สนับสนุนผู้ป่วย ในกรณีที่จำเป็นแพทย์ควรสนับสนุนความต้องการของผู้ป่วยเมื่อต้องทำการติดต่อกับบริษัทประกันภัยหรือผู้ดูแลสุขภาพรายอื่น

3. **หลักการไม่ทำอันตรายต่อผู้ป่วย (Non-maleficence)** คือการหลีกเลี่ยงการก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วย ทั้งทางร่างกายจากการรักษาและทางจิตใจจากการปิดบังข้อมูลในการรักษา หลักการนี้สอดคล้องกับสำนวนของ Hippocrates ที่ว่า “First, do no harm” หลักการนี้เน้นย้ำถึงการหลีกเลี่ยงการกระทำอันใดที่จะส่งผลเสียต่อผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมีแนวทางดังนี้

- ลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด โดยพิจารณาเลือกวิธีการรักษาที่มีโอกาสเกิดอันตรายน้อยที่สุดให้กับผู้ป่วย
- สื่อสัตย์และโปร่งใส ทำการเปิดเผยความเสี่ยงและผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการรักษา กับผู้ป่วยอย่างตรงไปตรงมา

- หลีกเลี่ยงการการรักษาที่ไม่จำเป็น แพทย์ไม่ควรแนะนำการรักษาที่ไม่ส่งผลดีหรืออาจเกิดผลเสียต่อสุขภาพของผู้ป่วยได้

4. **หลักความเป็นธรรม (Justice)** หลักการนี้มุ่งเน้นให้แพทย์ทำการรักษาผู้ป่วยทุกคนอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงภูมิหลัง สถานะทางเศรษฐกิจสังคมและการเงิน ทั้งนี้หากมีทรัพยากรที่จำกัดในการรักษาผู้ป่วย แพทย์ควรใช้หลักความเป็นธรรมในการรักษา โดยมีแนวทางดังนี้

- จัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ควรมีพัฒนาเกณฑ์การรักษาที่เป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรที่ขาดแคลนให้กับผู้ป่วยทุกคน เช่น การปลูกถ่ายอวัยวะ หรือการรักษาด้วยวิธีการทดลอง
- ให้การดูแลอย่างเท่าเทียม ควรกำหนดหลักการให้ผู้ป่วยทุกคนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล และผลักดันนโยบายที่เป็นธรรมในการให้การรักษาผู้ป่วย

ความสำคัญของจริยธรรมทางการแพทย์ในการรักษาพยาบาลผู้ป่วย

หลักจริยธรรมทางการแพทย์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก

- **เป็นการปกป้องผู้ป่วย** เพื่อรับรองว่าผู้ป่วยจะได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพและมีสิทธิ์ควบคุมการรักษาของตนเอง
- **เป็นแนวทางในการตัดสินใจให้การรักษา** หลักการทางจริยธรรมเป็นกรอบช่วยให้แพทย์ตัดสินใจการรักษาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น การเลือกวิธีการรักษาที่มีความเสี่ยงและผลการรักษาที่ต่างกััน
- **เป็นการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้ป่วยและแพทย์** เมื่อผู้ป่วยทราบว่าผู้ให้บริการสุขภาพยึดมั่นในหลักการทางจริยธรรม ย่อมส่งเสริมความไว้วางใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ป่วยและแพทย์
- **ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบในการประกอบวิชาชีพทางการแพทย์** แนวทางทางจริยธรรมนี้มีส่วนในการกำหนดกรอบการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ และช่วยให้มั่นใจว่าวิชาชีพทางการแพทย์ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาผู้ป่วย

การประยุกต์ใช้จริยธรรมทางการแพทย์ในสถานการณ์จริง

หลักจริยธรรมทางการแพทย์มีบทบาทในสถานการณ์ด้านการดูแลสุขภาพที่หลากหลาย ดังนี้

- **ความยินยอมที่ได้รับการบอกกล่าว (Informed Consent)** เป็นการอธิบายทางเลือกในการรักษาและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาตนเองได้อย่างเหมาะสม จัดอยู่ในหลักเอกสิทธิ์/ความเป็นอิสระของบุคคล (autonomy)
- **การรักษาความลับ (Confidentiality)** การรักษาความลับและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความไว้วางใจและการเคารพความเป็นส่วนตัว จัดเป็นหลักเอกสิทธิ์/ความเป็นอิสระของบุคคล (autonomy)
- **การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย (End-of-Life Care)** ในการตัดสินใจที่ยากลำบากเกี่ยวกับการใช้เครื่องช่วยหายใจหรือการจัดการความเจ็บปวดของผู้ป่วย ควรต้องพิจารณาตามหลักเอกสิทธิ์/ความเป็นอิสระของบุคคล (autonomy), รวมถึงหลักการรักษาประโยชน์สูงสุดของผู้ป่วย (beneficence), และหลักการไม่ทำอันตรายต่อผู้ป่วย (non-maleficence) อย่างรอบคอบ
- **การจัดสรรทรัพยากร (Resource Allocation)** เป็นการรับรองว่าผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการบริการทางสุขภาพอย่างเป็นธรรม โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีทรัพยากรจำกัด อยู่ภายใต้หลักการความเป็นธรรม (Justice)

ความแตกต่างระหว่างจริยธรรม (Ethics), ศีลธรรม (Morals), และชีวจริยธรรม (Bioethics)

คำว่าจริยธรรม (Ethics), ศีลธรรม (Morals), และชีวจริยธรรม (Bioethics) บางครั้งถูกนำมาใช้แทนกัน แต่ความหมายของคำเหล่านี้มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ดังนี้

	คำจำกัดความ	จุดมุ่งเน้น	ตัวอย่าง
จริยธรรม (Ethics)	ชุดของหลักการหรือมาตรฐานที่ควบคุมพฤติกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรทัดฐานของสังคม แนวทางวิชาชีพ และทฤษฎีทางปรัชญา	หน้าที่และภาระผูกพันของบุคลากรทางการแพทย์ต่อผู้ป่วย เพื่อนร่วมงาน และสังคม	● การเคารพในสิทธิของผู้ป่วย ● การรักษาความลับทางการแพทย์
ศีลธรรม (Morals)	ความเชื่อและค่านิยมส่วนบุคคลเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกและผิด ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรม ศาสนา การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ส่วนตัว	มุมมองส่วนบุคคลและอัตวิสัยเกี่ยวกับความถูกและผิด มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนตัวและขึ้นอยู่กับบุคคล ถูกหล่อหลอมโดยประสบการณ์และความเชื่อส่วนตัว	จุดยืนของแพทย์เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เช่น การทำแท้ง หรือการุณยฆาต
ชีวจริยธรรม (Bioethics)	สาขาที่ศึกษาประเด็นทางจริยธรรมที่เกิดจากความก้าวหน้าทางชีววิทยา การแพทย์ และเทคโนโลยี	การผสมผสานหลักจริยธรรมเข้ากับข้อพิจารณาทางวิทยาศาสตร์เพื่อแก้ไขสถานการณ์ทางการแพทย์ที่ซับซ้อน	ความขัดแย้งทางจริยธรรมในด้านพันธุวิศวกรรม, การปลูกถ่ายอวัยวะ, และการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย

การทำความเข้าใจความแตกต่างเหล่านี้ช่วยให้แพทย์เวชปฏิบัติสามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ทั้งบรรทัดฐานของสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการแพทย์

จริยธรรมทางการแพทย์ (Medical Ethics) และกฎหมายการแพทย์ (Medical Laws)

จริยธรรมทางการแพทย์ มีความแตกต่างจากกฎหมายการแพทย์หลายประการ ดังนี้

กฎหมายการแพทย์

เป็นข้อบังคับให้แพทย์ทุกคนต้องกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมให้การทำงานของแพทย์เป็นไปอย่างเรียบร้อย ถูกบัญญัติหรือประกาศโดยผู้มีอำนาจ กฎหมายการแพทย์จึงถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

จริยธรรมทางการแพทย์

มีมาตรฐานที่สูงกว่ากฎหมายการแพทย์ โดยเป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่แพทย์ควรยึดถือในการประกอบวิชาชีพ เป็นการชี้แนะให้แพทย์ตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยมากที่สุด จริยธรรมทางการแพทย์นั้นพัฒนาขึ้นจากค่านิยม ความเชื่อ และหลักการทางศีลธรรมที่สังคมยอมรับ ประมวลจริยธรรมทางการแพทย์อาจมีรายละเอียดปลีกย่อยมากกว่า ตัวอย่างเช่น อาจกล่าวถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ป่วย ซึ่งกฎหมายอาจได้กล่าวถึงโดยตรง จริยธรรมทางการแพทย์มักมีอิทธิพลต่อการพัฒนากรอบกฎหมายการแพทย์ อาจนำไปสู่การร่างกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ป่วยและกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประมวลจริยธรรมทางการแพทย์มักได้รับการบังคับใช้โดยสมาคมวิชาชีพ แพทยสภาจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการพิจารณาโทษกรณีที่มีสมาชิกละเมิดจริยธรรมทางการแพทย์ โทษอาจรวมถึงการพักใบประกอบวิชาชีพ หรือการเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพ

จริยธรรมทางการแพทย์และกฎหมายทางการแพทย์มักทับซ้อนกัน แต่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ขณะที่จริยธรรมให้กรอบสำหรับการตัดสินใจทางศีลธรรม กฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์ที่บังคับใช้เพื่อควบคุมการปฏิบัติทางการแพทย์และคุ้มครองสิทธิของผู้ป่วย การปฏิบัติตามหลักการจริยธรรมทางการแพทย์และปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการให้การดูแลสุขภาพอย่างมีจริยธรรมและถูกต้อง โดยจริยธรรมทางการแพทย์และกฎหมายการแพทย์ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการตัดสินใจของแพทย์ในการให้บริการทางสุขภาพ และเป็นการรับรองว่าแพทย์ให้ความสำคัญกับสุขภาพที่ดีของผู้ป่วยเป็นอันดับแรกตลอดการประกอบวิชาชีพ

บทบาทของการศึกษาในด้านจริยธรรมทางการแพทย์

การศึกษาด้านจริยธรรมทางการแพทย์เป็นกระบวนการที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการบูรณาการความรู้เชิงทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมการจำลองสถานการณ์ การอภิปรายกรณีศึกษา และการสะท้อนตนเองล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาและแพทย์ฝึกหัดสามารถซึมซับหลักการจริยธรรมได้อย่างลึกซึ้ง การสนับสนุนการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดกว้างเกี่ยวกับประเด็นท้าทายด้านจริยธรรม เป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาแพทย์รุ่นใหม่ให้มีความมั่นใจและยึดมั่นในคุณธรรมเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนในอนาคต

สรุป

หลักจริยธรรมทางการแพทย์เป็นรากฐานในการดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่ต้องตามหลักจริยธรรมและเปี่ยมด้วยความเห็นอกเห็นใจ โดยการยึดมั่นในหลักการเหล่านี้ทำให้วิชาชีพทางการแพทย์สามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้ป่วยถึงผลการรักษาที่ดีและสร้างความเชื่อมั่นภายในวิชาชีพทางการแพทย์ได้ แต่หลักการเหล่านี้ไม่ได้ชัดเจนเสมอไปในสถานการณ์จริงอาจเกิดความขัดแย้งขึ้น หัวใจสำคัญคือการทำทำความเข้าใจหลักการเหล่านี้ วิเคราะห์สถานการณ์และใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบเพื่อตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมและคำนึงถึงผู้ป่วยเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

1. American Medical Association. (2023). AMA code of medical ethics. Retrieved December 15, 2024, from <https://www.ama-assn.org>
2. Beauchamp, T. L., & Childress, J. F. (2013). Principles of Biomedical Ethics (7th ed.). Oxford University Press.
3. Gillon, R. (1994). Medical ethics: Four principles plus attention to scope. BMJ, 309(6948), 184. <https://doi.org/10.1136/bmj.309.6948.184>
4. Pellegrino, E. D., & Thomasma, D. C. (1993). The virtues in medical practice. Oxford University Press.
5. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2013). *Medical ethics and dilemmas*. สืบค้นจาก <https://w1.med.cmu.ac.th/obgyn/lecturetopics/topic-review/1667/>
6. สำนักงานเลขาธิการแพทยสภา. (2563). วิธีพิจารณาจริยธรรม 2563. สืบค้นจาก <https://www.tmc.or.th/download/วิธีพิจารณาจริยธรรม%202563.PDF>
7. สำนักงานเลขาธิการแพทยสภา. (2565). ข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2565. สืบค้นจาก <https://tmc.or.th/pdf/tmc-04-09122565.pdf>
8. Ergoldbook. (2013). *Medical dilemmas*. สืบค้นจาก <https://ergoldbook.blogspot.com/2013/10/medical-ethic-medical-dilemma.html#:~:text=รับความเคารพ,Medical%20dilemma,%20เกิดกับคนส่วนมาก>